

СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ МІЖНАРОДНОГО БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ

MODERN PARADIGMS OF GLOBAL BANKING REGULATION

Світова фінансова криза показала вразливість банківського сектора, а також те, що здатність банків абсорбувати шоки повинна бути посилена. Тому, актуальною залишається проблема платоспроможності та стабільності міжнародної банківської системи. Необхідним є застосування загальних принципів регулювання та методології банківських ризиків. Завданням наглядку є розповсюдження надійної практики управління ризиками в банківській системі з урахуванням національних особливостей розвитку. Базельський комітет розробив ряд заходів по капіталу і стандартам ліквідності (Базель III), призначений для зміцнення банківської системи і для того, щоб зробити її більш стійкою.

Ключові слова: банківський нагляд, Базельський комітет по банківському нагляду, угода Базель III, достатність капіталу, регулювання капіталу, ризик ліквідності.

Мировой финансовый кризис показал уязвимость банковского сектора, а также то, что способность банков абсорбировать шоки должна быть усилена. Поэтому, актуальной остается проблема платежеспособности и стабильности международной банковской системы. Необходимо применение общих принципов регулирования и методологии банковских рисков. Задачей надзора является распространение надежной практики управления рисками в банков-

ской системе с учетом национальных особенностей развития. Базельский комитет разработал ряд мероприятий по капиталу и стандартам ликвидности (Базель III), предназначенный для укрепления банковской системы и для того, чтобы сделать ее более устойчивой.

Ключевые слова: банковский надзор, Базельский комитет по банковскому надзору, соглашение Базель III, достаточность капитала, регулирование капитала, риск ликвидности.

The global financial crisis has revealed the vulnerability of the banking sector, and demonstrated that the ability of banks to absorb shocks need to be strengthened. The problem of payment ability and stability of the international banking system remains important. It is necessary to implement fundamental principles of regulation and methodology of banking risks. The tasks of banking supervision are to promote reliable risk management practice which takes into consideration the national peculiarities of development. The Basel Committee has developed a raft of measures on capital and liquidity standards (Basel III), designed to strengthen the banking system and make it more resilient.

Key words: banking supervision, Basel Committee on Banking Supervision, Basel III, capital adequacy, regulation of capital, capital Conservation Buffer, counter-cyclical Capital Buffer, liquidity risk.

УДК:339.732.6

Павлюк О.О.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Постановка проблеми. Банківська справа є однією з найбільш регульованих галузей в світі. Усвідомлена необхідність регулювати банки походить від розуміння того, якими є крихкими і системно важливими інститутами банки та того що вони часто-густо потребують державної підтримки, задля розвитку в здоровому і стабільному середовищі. Банківська нестабільність, як наслідок останніх фінансових криз є дорогою для економіки, оскільки банки грають важливу роль у фінансовому посередництві шляхом надання страхової ліквідності, фінансових послуг, інформації та моніторингу. Історично склалося так, що банківська галузь була нерегульованою до двадцятого століття. Процес регулювання розпочався тоді, коли уряди і центральні банки в усьому світі зосередили свою увагу на фінансовій стабільності. Новий підхід в регулюванні банківської діяльності, якій базується на новій переглянутій системі правил і стимулів, дає можливість більш ефективного досягнення цілей пруденційного нагляду. Це в свою чергу забезпечує більш точне вимірювання більш широкого спектру ризиків і гарантує, що вимоги до капіталу будуть більш тісно пов'язані з фактичним ступенем ризику кожного посередника. Крім того, такий підхід є стимулом для банків, щоб поліпшити їх методи управління

і методи вимірювання ризиків, у тому числі можливо для прийняття рішення про скорочення розмірів капіталу яке вони зобов'язані провести. Нова система також забезпечує більше конкурентне поле діяльності банків, завдяки розширенню діяльності і гармонізації їх методів, підвищує роль ринкової дисципліни та формулює конкретні вимоги щодо розкриття інформації. Таким чином, поліпшені правила регулювання банківської діяльності також дають потенційні вигоди для суб'єктів які діють опосередковано на фінансових ринках (підприємств, індивідуальних вкладників, інвесторів, тощо), завдяки тому що ці нові правила впливають на підвищення ефективності та на конкуренцію в банківській системі. Тому, актуальним є дослідження сучасних рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, а також імплементація передових методів оцінки ризиків, які запроваджують міжнародні банки.

Постановка завдання. Метою даної роботи є визначення сучасних тенденцій банківського регулювання, а також виявлення, як правила регулювання банківської діяльності діють на фінансових ринках, а також як впливають на підвищення ефективності та на конкуренцію в банківській системі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 2010 році Базельський комітет опублікував третю

Базельську угоду (Third Basel Accord) [1], яка є ключовим нормативним документом, спрямованим на підвищення якості управління ризиками та капіталом фінансових організацій. Даний документ встановлює нові мінімальні вимоги до капіталу, нові показники ліквідності і «леверидж», а також нові методи і підходи до вимірювання та оцінки ризиків. Крім того, документ вводить більш жорсткі стандарти нагляду за банківською діяльністю, а також підвищені вимоги до розкриття інформації та управління ризиками.

Базельським комітетом був розроблений досить докладний календарний графік із зазначенням конкретних термінів прийняття кредитними організаціями тих чи інших вимог Базеля III і часу, відведеного на їх впровадження. Спочатку планувалося, що деякі правила вступлять в силу вже 1 січня 2013 року.

Так, Директива адекватності капіталу (Capital Adequacy Directive) [5] – це європейська директива, яка спрямована на встановлення єдиних вимог до рівня капіталу як для банківських установ, так і для небанківських фірм, які здійснюють операції з цінними паперами. Ця директива була вперше видана в 1993 році і переглянута в 1998 році. Оновлена Директива достатності капіталу почала діяти з 2006 року.

Директива з регулювання достатності капіталу The Capital Requirements Directive (CRD IV) була спрямована на регулювання галузі фінансових послуг в європейському союзі, а саме впровадження системи нагляду в Європейському союзі, яка відображає правила Базель III по вимірюванню капіталу і стандартів капіталу.

Попередні Директиви достатності капіталу (2006/48 і 2006/49) [2;3] були замінені новим законодавчим пакетом, відомої як «CRD IV». Цей пакет, який діє з 1 січня 2014 року і складається з Постанови ЄС № 575/2013 [9] та Директиви 2013/36 / ЄС [4]. Це третій пакет поправок до первинних директив, після двох попередніх наборів поправок, прийнятих Комісією в 2008 році (CRD II) і 2009 (CRD III). Глобальна мета цього нового набору правил полягає в зміцненні стійкості банківського сектора ЄС, з тим, щоб зробити його краще в умовах економічних потрясінь та створити необхідні умови банкам для фінансування економічної активності і зростання.

Результати дослідження. Епохою бурхливого розвитку міжнародних банківських операцій став кінець 1960-х – початок 1970-х років. В цей період відбуваються світові нафтові та торгові кризи, які призвели до збільшення попиту на кредити та витрат на обслуговування боргу. В середині 1970-х років банківські операції на глобальних ринках значно скоротилися в зв'язку з кредитною кризою та крахами Bankhaus Herstatt (Німеччина) і Franklin National Bank of New York. Нестабільність

банківської індустрії в усьому світі спостерігається періодично з часів Великої депресії, але більшість їх припадає на 70–90-ті роки, коли за оцінками аналітиків відбулося 117 системних банківських криз в 93 країнах. Ці кризи мали несприятливі наслідки, які проявлялися в високому рівні безробіття та скороченні обсягів виробництва, що було викликане відставанням в економічному зростанні. Причини криз криються в основному в витоку депозитів з банку (одночасне звернення великої кількості вкладників до банку з вимогою термінового повернення депозитів). Розвиток світової банківської справи свідчить, що вартість банківської кризи є занадто великою для суспільства. Цей висновок є виключно важливим для фінансових регуляторних органів будь-якої країни, щоб використовувати всі наявні в їхньому розпорядженні дії для запобігання ризику системної банківської кризи, яка може перетворити фінансову систему на систему з обмеженими можливостями. Крім того висновок дає нам змогу зрозуміти, що необхідність банківського регулювання виникає з негативних зовнішніх чинників, які породжені ринковою ситуацією, або неспівпадінням інтересів між кредиторами і позичальниками. Банки на відміну від інших підприємств, є обов'язковими відповідно до постанови провести певну кількість капіталу і утримувати частку свого капіталу в ліквідній формі. Таким чином, регулювання банківського капіталу ґрунтується на тому факті, що адекватний капітал є істотним, якщо банки повинні бути в змозі абсорбувати збитки, в той же час, виконуючи свої бізнес-функції. Тим не менше, більшість урядів також намагаються підвищити фінансову стабільність шляхом страхування вкладів, з тим, щоб уникнути банківських кризових явищ, які можуть перерости в системну фінансову кризу. Однак, втручання уряду шляхом страхування вкладів може призводити до негативних наслідків у зв'язку з проблемою морального ризику.

Банківські кризи, які пов'язані з витоками депозитів, зазвичай генерують системну кризу, яка призводить до реальних збитків, порушуючи потік прибуткових інвестицій та реального споживання. Банки уразливі до таких криз, оскільки вони виконують функцію генерування ліквідності, а оскільки ліквідаційна вартість активів менша за вартість ліквідних депозитів, то вони не в змозі забезпечити послуги ліквідності. Крім того, ці процеси в одному банку можуть викликати ланцюгову реакцію і призвести до обвалу фінансової системи. Відмова всієї банківської системи може привести до значних втрат для вкладників та до катастрофічних явищ в функціонуванні економіки в цілому. Банківська криза і її системні наслідки можуть також призвести до значних негативних явищ в соціальній сфері, зокрема до зменшення соціального забезпечення. Професор фінансів Едвард Кейн

аналізує в своїх працях вплив системного ризику на фінансову систему та робить висновки, що системний ризик це ризик, якій призводить до епідемії, тобто до зараження кризовими явищами всієї фінансової системи та такий, якій призводить до її розпаду. Він говорить, що з точки зору платіжних систем системний ризик пов'язан з ймовірністю колапсу, який викликано зараженням[6].

Такі висновки провідних економістів – вчених свідчать про те, що, кризові явища вплинули на свідомість менеджменту банків, які часто-густо стали мати сумніви в надійності лідерів міжнародного банківського ринку та почали пошуки нових можливостей обслуговування клієнтів, уникаючи прямих ризиків пов'язаних з балансовим кредитуванням. Банки почали використовувати для досягнення фінансової стабільності страхування вкладів разом з капіталом та дотримуватися вимог ліквідності, а також використовувати механізм гарантій, коли уряд бере на себе функцію центрального банку, виступаючи в якості кредитора останньої інстанції (втручаючись в менеджмент банку, якій знаходиться в стані кризи з метою недопущення системної кризи, яка може дестабілізувати весь фінансовий ринок). Провідними стають ринки фінансових інновацій, таких як випуск євронот, процентних свопів, валютних свопів. Сек'юритизація міжнародного кредитування прийшла на зміну міжнародного банківського кредитування. Комерційні банки активно почали займатися інвестиційною банківською діяльністю, пов'язану з андеррайтингом та розміщенням середньосрокових кредитних інструментів. Наприклад, в 80- ті роки цінні папери Казначейства США почали продаватися в Токіо та в країнах Європи так як і на ринках північної Америки як по спотовим так і по ф'ючерсним контрактам. Також, відділення провідних міжнародних банків почали цілодобову роботу, яка дозволила вести торгівлю валютою, євровалютами та іншими активами грошового ринку в будь-який час доби на будь-якому фінансовому ринку світу.

Історія банкрутств спонукала Банк міжнародних розрахунків (BIS) створити Базельський комітет, якій було створено з метою уникнути системної банківської кризи і якій спільно з урядами країн повинен сприяти забезпеченню фінансової стабільності на основі добре функціонуючих посередників на доступних і ефективних фінансових ринках, де капітал і фінансові активи можуть легко переміщуватися між покупцями і продавцями. Міжнародна Базельська угода встановлює єдині вимоги для капіталу банків, як узгоджені заходи безпеки. Ці вимоги з урахуванням ризиків стали необхідними в умовах зростаючої конкуренції між банками, а також в зв'язку зі змінами які відбувалися в менеджменті банків та на світових фінансових ринках, а також в умовах побо-

ювання, що банківська криза в одній країні світу може розповсюджуватися на інші країни. Провідну роль в розробці методологічних положень відіграють директивні документи Базельського комітету з банківського нагляду. Пріоритетними завданнями банківського нагляду є трансформація підходів відповідно до конкретних вимог та суверенних ризиків. Основними складовими успіху банківського бізнесу є:

1. Детальне дослідження специфіки клієнтської бази з метою виявлення основних потреб та очікувань клієнтів та розробці нових продуктів та послуг,

2. Реструктуризація доходів банку з метою підвищення частки комісійних доходів в загальній структурі доходів. З цією метою можливим є введення гнучких тарифів на обслуговування, які дозволяють варіювати рівень тарифного навантаження на клієнта в залежності від фінансового положення та потреб.

3. Дослідження структури кредитного портфелю з метою мінімізації кредитних ризиків.

В США процесами банківського регулювання опікується Federal Deposit Insurance Corporation; FDIC – федеральне агентство США, створене Конгресом в 1933 для страхування депозитних вкладів, які розміщені на рахунках в банках. FDIC охоплює всі банки, які входять до Федеральної резервної системи та інші кредитні заклади. Крім Закону про страхування вкладів, регулювання банківської системи здійснює Федеральна резервна система, яка була створена в 1914 році і її діяльність була направлена на досягнення стійкості фінансового сектора, що дозволяє банкам отримати доступ до ліквідних активів. не дивлячись на ефективність страхування депозитів в забезпеченні стабільності та ефективності в банківській галузі широко обговорюється, інструмент як і раніше широко використовуються політиками і регуляторами.

Едвард Кейн описує відносини між банківськими регуляторами та банками як діалектику регулювання або модель боротьби [7, стр.129]. Його ідея полягає в гегелівській концепції, яка складається з триступеневої структури будь-якого процесу змін: перша стадія – теза; друга – анти-теза; третя – синтез. Зіткнення тези і антитези призводить до синтезу. Синтез потім стає новим тезою в боротьбі з наступним антитезою, що дає новий синтез. В області фінансів боротьба також має безперервний характер, оскільки регулювання можна представити як податки, яких банки прагнуть уникнути. Причина боротьби – у невідповідності цілей, які ставлять перед собою регулятори і банківської структури. Мета діяльності регуляторів – підтримання безпеки, стабільності і життєздатною (конкурентоспроможною) фінансової системи; задача банкірів – зріст значення певних змінних- капіталу, прибутку та ін. Обмеження регуляторами, банки

прагнуть подолати, намагаючись відшукати шляхи уникнення виконання постанов і законів. У відповідь органи нагляду вживають посилені заходів, і боротьба починається знову. Це протиборство стимулює появу фінансових інновацій (як спосіб відходу від обмежень), а також пояснює сам процес появи нововведень у фінансовій системі. Вигоду від регулюючих заходів щодо витрат на них складно виміряти, оскільки вигода нерідко короткострокова, в той час як витрати носять вельми довгостроковий характер.

Досвід фінансової кризи 2007–09 років показав, що існує взаємозв'язок між структурою компенсації фінансових фірм і надмірного прийняття ризику їх співробітниками. Основною проблемою було те, що сучасні банки, як правило, винагороджують менеджерів за проведення ризикованих стратегій, але не стягують штрафи за прийняття рішень, що призводить до банкрутства банків, руйнування фінансової системи та державних вливань, а також збитків платника податків. Етичні промахи і систематичні недоліки в умовах фінансової кризи 2007–09 років припускають, що майбутній діалог регуляторів з питань політики банківського регулювання навряд чи буде ігнорувати значення культури. Проблема корпоративної культури в банківському бізнесі постала зв'язку з відновленням дискусій з приводу вирішення двох проблем: відновлення суспільної довіри до банківської системи і підвищення фінансової стабільності. Як свідчать сучасні дослідження, з більш ніж \$100 млрд штрафів, накладених на найбільші фінансові інститути з моменту фінансової кризи тепер більшість з них пов'язані з етичними промахами в банківській сфері, що є відображенням систематичних слабкостей [8]. Це питання також було розглянуто в законі Додда-Франка США, який вимагає від регулюючих органів здійснення відповідних стимулів на основі правил компенсації, які повинні охоплювати установи з активами в \$1 мільярд або більше. Федеральний резервний банк, наприклад, опублікував запропоноване правило в 2011 році, яке засноване на трьох принципах:

1) компенсація на основі стимулювання повинні збалансувати ризик і винагороду, і повинні включати в себе відкладену винагороду і інші механізми для зниження чутливості компенсації короткострокових результатів;

– 2) компенсаційні плани повинні бути сумісні з ефективним контролем і управлінням ризиками;

– 3) компенсація на основі стимулювання повинна бути підтримана сильним корпоративним управлінням.

Існує зростаюче визнання ролі банківських регуляторів в Сполучених Штатах і Європі, а також розуміння того, що організаційна культура в банківському секторі є критично важливим фактором

у формуванні позитивних результатів спостереження в банківській сфері. Раніше цьому фактору не приділялася велика увага регуляторами, оскільки більше аналізувалися та обґрунтовувалися змінні, такі як капітальні коефіцієнти, які є відчутними і видимими і тому їх легше застосовувати в розробці правил. Організаційна культура, навпаки, це поняття, яке часто означає різні речі для різних людей і тому дуже часто випускалася з виду. Культура є потужною силою у формуванні індивідуальної та групової поведінки, але вона отримала мало уваги в контексті управління фінансовими ризиками і фінансової кризи 2007–09 років. Існує величезний обсяг досліджень регуляторів достатності капіталу та відповідності вимогам капіталу та зовсім відсутні дослідження впливу організаційної культури на банківський менеджмент та на управління ризиками банку. Такі дослідження мають впливати не тільки на поведінку співробітників, але і можуть також спонукати співробітників працювати відповідно до заявлених цінностей організації.

Актуальним є дослідження ролі культури психологами, соціологами та економістами з приводу аналізу культури в контексті фінансових практик та інститутів. В дослідженні Ендрю В. Ло, яке присвячене ролі культури в фінансовій галузі, пропонується аналізувати культуру за трьома питаннями: (1) Що таке культура? (2) Яке вона має значення в банківському управлінні? і (3) Як можна її змінити? Він застосовує цю методичку до конкретної ситуації краху Long-Term Capital Management, падіння AIG Financial Products, Lehman Brothers, Сосьєте Женераль. У статті робиться висновок з пропозицією змінити культуру за допомогою "поведінкового управління ризиками" [9]. Банки можуть самостійно запроваджувати спеціальні нормативні акти. Періодична звітність та інспекції на місцях, які передбачаються федеральними та державними регуляторами тільки початкові правила. Більшість регуляторів вимагають від банків зробити суб'єктивні визначення якості управління банком. Ця відповідальність практично є нечуваною в умовах вільного ринку та приватної системи підприємства. В США та в країнах Європи комерційні банки використовують єдину систему рейтингу фінансових інститутів. Система CAMELS оцінює достатність капіталу, якість активів, управління, доходи, ліквідність і чутливість до ринку ризик. Кожна з цих оцінок вимагає від регуляторів оцінки якості управління банком. Наприклад, адекватність банківського капіталу, що позначається літерою "С", буде залежати, зокрема, від здатності керівництва для виявлення, вимірювання, контролю ризиків. Оцінка якості активів "А" вимагає, щоб регулюючі органи оцінюють активи в світлі спроможності керівництва для виявлення, вимірювання, моніторингу та управління кредитного

ризик. Критерій управління "М" відображає оцінку первинного регулятора банку про здатність ради директорів банку і старших посадових осіб для виявлення, вимірювання, моніторингу та контролю ризиків діяльності банки і забезпечення банк в безпеці і ефективна робота відповідно до чинного законодавства. Інші критерії оцінки якості систем управління, реалізованих управління, а також практики фондів-менеджменту банків. Якщо банківське управління вважається недостатнім, то воно може бути класифікуватися як небезпечне і необгрунтоване, і тому можуть бути застосовані примусові заходи, включаючи закриття. У доповненні до реалізації системи CAMELS, регулюючі органи США повинні діяти відповідно до Закону про Федеральній корпорації страхування депозитів (FDICIA), а саме оприлюднювати стандарти безпеки і надійності для внутрішнього контролю банків, інформаційних систем та систем внутрішнього аудиту; кредитну документацію; кредитний андеррайтинг; експозицію процентної ставки; зростання активів; компенсації, збори та пільги; якість активів, прибутку і оцінки запасів.

Деякі аналітики вважають, що в системі CAMEL єдиним важливим елементом є менеджмент, але оцінка якості менеджменту є майже такою ж складною, як оцінка якості активів. Причина полягає в тому, що природа менеджменту та його дії є дуже суб'єктивним явищем. Для того, щоб оцінити якість менеджменту та його можливості, аналітику майже нема на що спиратися. Але менеджмент та його рішення відіграють важливу роль у досягненні банком успіху. Некомпетентне керівництво може привести банк до банкрутства. Рішення керівництва має вплив прямо або опосередковано на якість активів, зростання активів, рівень прибутку, стратегії фінансування. Ці фактори мають вплив на впевненість інвесторів, кредиторів та вкладників, всіх тих, хто може вплинути на ліквідність та адекватність капіталу. Як показує банківська практика, банки змушені закритися через кризу ліквідності, а також у випадках, коли банк не може себе фінансувати. Криза ліквідності трапляється набагато раніше, ніж трапляється банкрутство, тому що як тільки про банк стає відомо, що він робить помилки в управлінні ризиком процентних ставок, або кредитним ризиком, то банк починає втрачати довіру щодо його кредитоспроможності. Тому, першим кроком для уникнення кризи ліквідності є належне управління ризиком процентних ставок та кредитним ризиком. Для перевірки компетентності менеджменту банку аналітику слід застосовувати аналіз інформації. Яка може бути отримана з таких джерел, як аналіз відгуків клієнтів, звіти регулюючих органів, думки інших банків, звіти бухгалтерських та аудиторських компаній, звіти рейтингових агенцій.

Одним з факторів успіху керівництва компанії є наявність політики, яка направлена на інтереси клієнтів. Тому для розуміння успішності роботи менеджменту з клієнтами є з'ясування задоволеності клієнтами цим аспектом в наслідок аналізу телефонних розмов, або інших інтерактивних спілкувань. Багато центральних банків розвинутих країн світу публікують звіти стосовно їх відповідних банківських секторів щодо відкритості та щирості. Ці звіти містять корисну інформацію щодо рівня наглядового контролю, можливості втручання держави в проблеми банківської системи та пруденційних вимог щодо банківської системи. Не вважається незвичайним, якщо представник банку зустрічається з представником регуляторних органів з приводу стурбованості щодо керівництва, якості активів та управління ризиками банків в межах певної банківської системи. В багатьох країнах регуляторні органи та приватні консультативні фірми публікують цифри стосовно порівняльних груп. Наприклад, в США джерелом уніфікованої інформації про діяльність банків є звіт The Uniform Bank Performance Report (UBPR), якій у стандартизованому вигляді надає дані з балансу, звіту про прибутки та збитки та основні фінансові коефіцієнти банків, а також порівняльну характеристику по цим даним по банкам певного штату. Цей звіт видає Федеральна Рада контролю за фінансовими установами (Federal Financial Institutions Examination Council). Крупні міжнародні бухгалтерські та аудиторські фірми регулярно публікують інформацію регуляторних органів щодо ситуації на місцевих фінансових та банківських ринках. Інформація, яка дозволяє зробити висновки щодо компетентності керівництва в межах певної банківської системи є наступною: різниця у стандартах обліку та розкриття інформації в різних країнах світу, будь-які специфічні проблеми з якими зустрівся банк, ймовірність підтримки банківської системи з боку уряду країни. конкурентна характеристика банківського сектору у порівнянні з іншими країнами. Рейтингові агенства також надають звіти не тільки про стан певних банків, а і про стан банківських систем загалом.

Світова практика банківського регулювання свідчить, що діяльність банківських регуляторів сконцентрована на досягненні трьох основних завдань банківського нагляду, це: збереження надійності, забезпечення стабільності банківської системи та збереження її певної характерної для країни структури. Надійність досягається різноманітними заходами захисту депозиторів і організацією фондів депозитного страхування. Стабільність може бути досягнена шляхом захисту економіки від негативного впливу з боку економіки та зокрема фінансової системи. Це можуть бути наслідки фінансової паніки, які викликані кризовими явищами в економіці та суспільстві, а саме

ефект доміно, коли відбувається масовий відтік депозитів з банківської системи. І тому одним із завдань регуляторів є боротьба з системним ризиком, або попередження колапсу фінансової системи. Завдання структурування фінансової системи, зокрема банківського сектора зводяться до забезпечення умов конкуренції (захист банківської клієнтури від монополізації) та досягнення ефективності. Індустрія фінансових послуг одна з тих галузей економіки, яка мабуть ніколи не залишиться без регулювання, хоча важливим питанням залишиться знаходження його оптимального впливу на банки. особливо важливо в зв'язку з цим виділити ключові характеристики оптимального (з точки зору платників податків) регулювання. Так, в своїх дослідженнях професор фінансів Кейн вважає, що оптимальне регулювання залежить від вимог платників податків і що можна виразити таким чином: регулятори зобов'язані збільшувати добробут платників податків. На його думку, регулювання оптимальне, якщо «офіційним особам вдається мінімізувати чисті витрати (або максимізувати чисту вигоду), пов'язані з введенням в практику схем регулювання. Оптимізація повинна стати метою бюрократії» [6]. Отже, в ідеалі діяльність регуляторів повинна обмежуватися максимізацією надійності, стабільності і конкурентоспроможності.

Завдання збереження банківської стабільності безпосередньо пов'язана з макроекономічною завданням стабілізації економіки. Погляди регуляторів на цю проблему будуються з урахуванням «теорії доміно» стосовно розповсюдження банківських криз в світовій економіці. Відповідно до теорії такі кризові стани дуже швидко розповсюджуються між економіками та за умов відсутності заходів запобігання цьому розповсюдженню вся світова банківська система швидко занепадає. До числа останніх за часом методів регулювання, розроблених виходячи з описаних поглядів, можна віднести заходи, прийняті в 1984 році в момент кризи Continental Illinois National Bank. Замість того щоб закрити банк і визнати його фактичне банкрутство, регулятори організували викуп, вважаючи, що криза Continental Illinois вплине на «зараження» сотень інших банків. Грошові вливання FDIC склали в цьому випадку 5,4 млрд дол., причому витрати самої FDIC були на рівні приблизно 1,1 млрд дол.

Рішення задач забезпечення стабільності і надійності банківської системи повинно здійснюватися як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні. На макроекономічному рівні важливою (з точки зору монетарної теорії) складовою економічної активності виступає кількість грошової маси в обігу. Інші механізми, що забезпечують узгоджене функціонування компонентів на рівні макроекономіки – процентні ставки і обсяг

пропозиції банківських кредитів. Незважаючи на те що в сучасній економічній системі комерційні банки не єдині хто виконує функцію фінансового посередництва на фінансових ринках, але їх роль в цьому процесі, як і раніше залишається дуже важливою. Таким чином, регулювання банківської діяльності дозволяє захистити грошову пропозицію і дає центральним банкам важіль, за допомогою якого вони впливають на банківські резерви, процентні ставки та кредитну діяльність банків.

Одне із завдань макроекономічної стабілізації – не допустити різкого скорочення грошової маси в зв'язку з операціями на відкритому ринку. Так, нездатність Федеральної резервної системи запобігти фінансовій кризі на початку 1930-х років змусило Конгрес США створити Федеральну корпорацію страхування депозитів (FDIC) в 1933–1934 рр. Крім того, на діяльність комерційних банків в той період було накладено ряд обмежень, зокрема заборона на виплати відсотків за депозитами до запитання, верхня межа процентних ставок ощадних та строкових депозитів- ці та інші заходи, які були покликані контролювати зростання «руйнівної конкуренції», а механізм страхування депозитів повинен був зробити банківську систему більш надійною.

Найважливіша мета банківського регулювання – це підтримка довіри суспільства до банківської системи. Підтримка довіри на мікроекономічному рівні здійснюється через обмеження ступеня ризику окремих банків (несистемний ризик) і на макроекономічному рівні через ізоляцію переживають кризу банків, з тим щоб «ефект доміно» і руйнування системи виявилися неможливими (системний ризик). Здійснюючи нагляд за несистемним ризиком окремих банків, банківські регулятори намагаються домогтися, щоб кожне з установ оперувала в рамках розсудливості або надійності і безпеки. Найбільш швидким способом встановити ступінь «проблемності» банку є проведення стрес – тестів. Цей метод доповнюється безперервним аналізом виконання законодавства та вимог ризик-менеджменту з використанням комп'ютерних технологій.

Крім того, регулювання повинно заохочувати інновації в банківській діяльності. Так, рекомендації Базельського комітету Базель I запропонували банкам сек'юритизувати активи, щоб мінімізувати їх регулятивний капітал. Ця стратегія на думку аналітиків є зручною для кредитних організацій, особливо в період значного зростання обсягів кредитування, а це означає, що якщо кредити знаходяться на балансі, це призведе до збільшення регулятивного капіталу. Основною метою Базель III є встановлення рівних умов для функціонування всіх банків [1]. На практиці регулюючи органи використовують різні підходи в управлінні та нагляді, оподаткуванні та розкритті інформації.

Це пояснюється розбіжностями в рівнях розвитку економічних систем країн, особливостями наслідків світової фінансової кризи на економіку, а також здатністю фінансової системи в умовах кризи підтримувати економічне зростання. Тому, підходи до регулювання, нагляду та ризик-менеджменту в контексті Базель III спрямовані на досягнення глобальної фінансової стабільності. Строки введення нових стандартів банківського регулювання в країнах залежать від позиції національного регулятора. Такі країни, як: Австралія, Китай, Гонконг, Індія, Японія, Канада, Мексика, Саудівська Аравія, Швейцарія, Сінгапур і ПАР опублікували остаточні правила в 2012 році і вже в січні 2013 року приступили до введення в дію вимог Базеля III. В ЄС прийнято цілий ряд документів, які були спрямовані на імплементацію Базельських рекомендацій щодо оцінки достатності капіталу та які були закріплені у відповідних директивах ЄС.

Висновки з проведеного дослідження. Міжнародний та вітчизняний досвід свідчить, що: по-перше, основні чинники фінансової дестабілізації у період економічних криз зосереджені в банківському секторі. Вразливість фінансової системи пов'язана з функціями-депозитно-кредитними операціями, розподілом ризиків та забезпеченням ліквідності; по-друге, банки в сучасних умовах глобалізаційних процесів виступають основним чинником стабілізаційних заходів, оскільки економічна стабільність банківської діяльності стосується безпосередньо сфери діяльності всіх суб'єктів економіки і тільки стійка банківська система може протистояти кризовим явищам. Тому, необхідним є не тільки намагатися знижувати ризики діяльності банків, а і запроваджувати системи ефективного нагляду за виконанням вимог та нормативів по запобіганню цих ризиків. За сучасними міжнародними підходами банки використовують так званий пруденційний нагляд, якій базується на політиці оцінки управління ризиками з боку менеджмента банку, а органи регулювання сприяють проведенню такої політики. Тому, актуальним є аналіз не тільки сучасної специфіки та сутності діяльності банків, а і процесу гармонічного поєднання з цією суттю систем нагляду та регулювання, а також запровадження процесу втілення найефективніших принципів роботи цих систем з урахуванням світового досвіду. В цілому ця проблема досить складна,

оскільки її вирішення знаходиться як в площині економічних питань, так і політичних і тому потребує подальшого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базельський комітет банківського нагляду, Третя базельська угода (Third Basel Accord). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org>.
2. Directives 2006/48/EC of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 on the capital adequacy investment firms and credit institutions. [Електронний ресурс]/The European Parliament and the Council. –2006. – Режим доступу ресурсу: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/index_en.htm.
3. Directives 2006/49/EC of the European Parliament and the Council. The capital adequacy of investment firms and credit institutions [Електронний ресурс] / The European Parliament and the Council. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: www.eur-lex.europa.eu.
4. Directive 2013/36/EU on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms (CRD IV) [Електронний ресурс]/The European Parliament and the Council. –2006. – Режим доступу ресурсу: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm.
5. Directive 93/6/EEC of 15 March 1993 on the capital adequacy of investments firms and credit institutions.[Електронний ресурс]/The European Parliament and the Council. –2006. – Режим доступу до ресурсу: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm.
6. Kane E.J. Banking and Capital Markets: New International Evidence / E.J. Kane, L. Blenman, H. Black. – Singapore: World Scientific Publishing Co, 2010. – 444 с.
7. Kane E.J. Information Technology and the Endless Re-engineering of Banking and Banking Regulation / Edward Kane. // Financial Practice and Education. – 1994. – № 4. – С. 129–135.
8. Dudley W. Enhancing Financial Stability by Improving Culture in the Financial Services Industry [Електронний ресурс]/William Dudley//Federal Reserve Bank of New York. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.newyorkfed.org/newsevents/speeches/2014/dud141020a.html>.
9. Lo A.W. The Gordon Gekko Effect: The Role of Culture in the Financial Industry [Електронний ресурс] / Andrew W. Lo // Federal Reserve Bank of New York Economic Policy Review. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: www.newyorkfed.org/research.